

Een opmerkelijke verzameling van *Colobaea*-soorten (Diptera: Sciomyzidae)

PAUL L. TH. BEUK

BEUK, P. L. TH., 1993. A REMARKABLE COLLECTION OF *COLOBAEA*-SPECIES (DIPTERA: SCIOMYZIDAE). – *ENT. BER., AMST.* 53 (6): 88-90.

Abstract: Four species of *Colobaea* have been reported from The Netherlands. Whereas each of these is considered to be rare, all four were reared from flood rubbish collected on a single site: the bank of the river Rhine near Wageningen. *Colobaea pectoralis* is thus confirmed as a Dutch species. Additional records are given for *C. bifasciella* and *C. punctata*.

Nationaal Natuurhistorisch Museum, Postbus 9517, 2300 RA Leiden.

Inleiding

Met acht soorten is het genus *Colobaea* Zetterstedt een van de kleinere genera van de Sciomyzidae (Rozkošný, 1987). Vier soorten uit dit genus zijn in Nederland aangetroffen en zijn hier alle zeldzaam: van drie soorten werden in totaal niet meer dan 19 exemplaren in Nederlandse collecties aangetroffen, van de vierde soort was geen collectie-materiaal meer voorhanden (Revier & Van der Goot, 1989).

Op 14 april 1986 werd aanspoelsel in de uiterwaarden van de Rijn bij Wageningen (Gelderland) verzameld door dhr. Y. Jongema van het Laboratorium voor Entomologie van de toenmalige Landbouwhogeschool aldaar. Dit aanspoelsel werd in het laboratorium bij 20 °C bewaard en de uitgekomen insecten werden geprepareerd. De vliegen bleven voor het grootste deel ongedetermineerd. Bij later onderzoek bleek een serie van de uitgekweekte vliegen de vier Nederlandse soorten van het genus *Colobaea* te bevatten.

Het genus *Colobaea* Zetterstedt

Colobaea wordt op grond van de parallelle vleugeladeren R_{4+5} en M_{1+2} , de zwak concaaf afgesloten anaalcel, de afwezigheid van borstels op het midden van de midden- en achter-schenen en de ontwikkelde propleuraal borstel geplaatst in het tribus Sciomyzini. Binnen dit tribus kenmerkt het genus zich door het feit dat de propleuraal borstel vaak maar zwak ont-

wikkeld is, door de basaal op het derde anten-nelid geplaatste arista en door de anaalader, die de vleugelrand niet bereikt. De vliegjes zijn klein (2 tot 3,5 mm) en vallen niet echt op als Sciomyzidae.

Alleen van *C. bifasciella* (Fallén) is de biologie in detail beschreven. Op grond van vondsten van poppen in de huisjes van diverse soorten waterslakken wordt er vanuit gegaan dat de overige soorten een vergelijkbare biologie hebben (Rozkošný, 1984). Berg & Knutson (1978) geven een algemene beschrijving van de levenswijze van de larve. De larven leven solitair en doden slechts de slak waarop het eitje werd afgezet. De pas uitgekomen larve kruipt het slakkehuis binnen waar hij zich te goed doet aan de weefsels van de slak. In eerste instantie kruipt de larve diep in het slakkehuis, waar hij voor de zuurstofvoorziening waarschijnlijk afhankelijk is van de gastheer. Na enkele dagen vindt de slak de dood en heeft de larve weer contact met de buitenlucht bewerkstelligd. De laatste twee à drie dagen verobert de larve de laatste resten van het zachte materiaal dat van de dode slak is overgebleven. In ongeveer een week tijd doorloopt de larve de drie larvale stadia. Verpopping vindt plaats in het slakkehuis met het kopeinde naar de opening.

In enkele gevallen werden dode larven gevonden in een slakkehuis waarin ook een levende larve werd aangetroffen. In geval dat

meerdere eitjes op een slak worden afgezet, doodt de eerst uitgekomen larve waarschijnlijk alle volgende uitgekomen larven die het slakkehuis binnenkomen (Berg & Knutson, 1978).

Ook Revier & Van der Goot (1989) geven aan, dat *Colobaea*-soorten uitgekweekt kunnen worden door uit aanspoelsel slakjes te verzamelen en deze onder fijn gaas te bewaren.

De Nederlandse soorten

In Nederland werden tot op heden de volgende soorten vastgesteld: *C. bifasciella*, *C. distincta* (Meigen), *C. pectoralis* (Zetterstedt) en *C. punctata* (Lundbeck). Alle zijn te determineren met Revier & Van der Goot (1989). Naar dit werk wordt ook verwezen voor een overzicht van de gastheren van de larven. Qua verspreiding van de vier soorten valt te melden, dat ze in alle ons omringende landen voorkomen en dat alleen *C. punctata* ontbreekt in Duitsland (Revier & Van der Goot, 1989).

Colobaea bifasciella (Fallén)

In Revier & Van der Goot (1989) worden een zevental vindplaatsen in het kustgebied en het binnenland gemeld met een totaal aantal exemplaren van acht.

Het materiaal uit Wageningen bevatte drie exemplaren (uitgekomen op 24.iv.1986 [♂, ♀] en 6.v.1986 [♀]). Door de Insektenwerkgroep van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (K.N.N.V.), afdeling Tilburg werden in het natuurgebied "De Brand" (Udenhout, Noord-Brabant) met behulp van een Malaise-val 3 ♀♀ verzameld (op 19-26.v.1990, 26.v-2.vi.1990 en 21-28.vii.1990).

Colobaea distincta (Meigen)

Van deze soort waren slechts twee exemplaren bekend. Het eerste werd verzameld bij Dieren (Gelderland) (De Meijere, 1919), een tweede in de duinen bij Koudekerke (Zeeland) (Revier & Van der Goot, 1989). Uit het aanspoelsel uit

Wageningen werden drie ♂♂ gekweekt (uitgekomen op 24.iv.1986).

Colobaea pectoralis (Zetterstedt)

Deze soort was slechts bekend van een vermelding door Nienhuis (1969, 1970). Controle van de determinatie was niet mogelijk, daar het materiaal waarschijnlijk niet bewaard is gebleven (Revier & Van der Goot, 1989). Uit het aanspoelsel uit Wageningen werd slechts een ♀ gekweekt (uitgekomen op 13.v.1986). Hiermede is het voorkomen van de soort in Nederland dus bevestigd.

Colobaea punctata (Lundbeck)

Van een vijftal vindplaatsen in duinen, kustgebied en binnenland werden negen exemplaren in collecties aangetroffen door Revier & Van der Goot (1989). Aan deze gegevens kunnen twee vindplaatsen worden toegevoegd. Naast Wageningen is dit Neerijnen (Gelderland). Uit het aanspoelsel uit Wageningen werden vijf ♂♂ en een ♀ gekweekt (uitgekomen op 24.iv.1986 [♂] en 6.v.1986 [4 ♂♂, ♀]). In het rivierbos bij Huis Neerijnen werd een wijfje verzameld met behulp van een Malaise-val (31.viii-3.ix.1991, leg. B. van Aartsen).

Het bovengenoemde materiaal is opgenomen in de volgende collecties: Laboratorium voor Entomologie (de exemplaren uit Wageningen), collectie van de auteur (het exemplaar uit Neerijnen), de collecties van het Noordbrabants Natuurmuseum te Tilburg en van J. W. A. van Zuijlen (de exemplaren uit Udenhout).

Het lijkt er op, dat de soorten van het genus *Colobaea* minder zeldzaam zijn dan uit het beperkte collectie-materiaal verondersteld zou mogen worden. Men ziet ze waarschijnlijk snel over het hoofd, omdat ze afwijken van het standaardbeeld, dat men van een sciomyzide heeft: ze hebben een veel kleiner formaat, altijd korte sprieten en veelal geen geelbruine basis kleur en opvallend vlekkenpatroon op de vleugel (zie ook De Jong & Van Zuijlen, 1992). Het kweken uit aanspoelsel levert dan verrassende resultaten op.

Dankwoord

Dank is verschuldigd aan de volgende personen: Y. Jongema (Laboratorium voor Entomologie, Landbouwwuniversiteit Wageningen) voor het bestuderen van de collectie in Wageningen; B. van Aartsen ('t Harde) voor de gelegenheid het materiaal uit de Malaise-val bij Neerijnen te bekijken; J. W. A. van Zuijlen (Nationaal Natuurhistorisch Museum, Leiden) voor de gegevens van de exemplaren uit de K.N.N.V. Malaise-val. J. W. A. van Zuijlen en Dr P. J. van Helsdingen (Nationaal Natuurhistorisch Museum, Leiden) leverden commentaar bij het manuscript.

Literatuur

- BERG, C. O. & L. KNUTSON, 1978. Biology and systematics of the Sciomyzidae. – *Ann. Rev. Entomol.* 23: 239-258.
- JONG, H. DE & J. W. A. VAN ZUIJLEN, 1992. Anticheta brevipennis nieuw voor de Nederlandse fauna (Diptera: Sciomyzidae). – *Ent. Ber., Amst.* 52: 70-72.
- MEIJERE, J. C. H. DE, 1919. Derde supplement op de Nieuwe Naamlijst van Nederlandsche Diptera. – *Tijdschr. Ent.* 62: 161-195.
- NIENHUIS, J. A. J. H., 1969. Colobaea spec. (Sciomyzidae) aangetroffen in juveniele Lymnaea palustris (O. F. M.). – *CorrespBlad ned. Malacol. Veren.* 132: 1420.
- NIENHUIS, J. A. J. H., 1970. Nogmaals Sciomyzidae. – *CorrespBlad ned. Malacol. Veren.* 136: 1504-1505.
- REVIER, J. M. & V. S. VAN DER GOOT, 1989. Slakkendode vliegen (Sciomyzidae) van Noordwest-Europa. – *Wet. Meded. K. ned. natuurh. Veren.* 191: 1-64.
- ROZKOŠNÝ, R., 1984. The Sciomyzidae (Diptera) of Fennoscandia and Denmark. – *Fauna ent. scand.* 14: 1-224.
- ROZKOŠNÝ, R., 1987. A review of the Palaearctic Sciomyzidae /Diptera/. – *Folia přírod. Fak. Univ. Purkyně, Biologia* 86: 1-101, figs 1-482.

Geaccepteerd 22.iii.1993.